

نقش شهرداری‌ها در پیشگیری و کنترل جرایم شهری

جمیله بابائی سیاهکلرود

کارشناس فرهنگی و اجتماعی، شهرداری مهربان، سراب، ایران
zahra.babae23@yahoo.com

چکیده

امروزه دانشمندان حقوق جزا به این نتیجه رسیده اند که کیفر وسیله اساسی برای مبارزه با جرم نمی باشد و عموماً ترجیح می دهند که به جای کیفر با بررسی علل جرم، وسایل مبارزه با آن‌ها را بیابند و معتقدند که عامل اصلی در مبارزه با جرم یک عامل پیشگیری می باشد. با توجه به اینکه درصد بالایی از پرونده‌ها مربوط به جرایم شهری است آنچه اهمیت و ضرورت تحقیق را ایجاب می نماید این است که تا چه حد می توان برای کنترل جرایم در قالب نهاد پیشگیری اقدام نمود و چگونه شهرداری‌ها می توانند کنترل جرایم شهری را پیاده کنند تا بتوان به نوعی به پیشگیری از وقوع جرایم دست یافت. هدف از انجام این پژوهش نشان دادن نقش شهرداری‌ها در جلوگیری از وقوع جرم است چرا که شهرداری‌ها با توجه به نقشی که در زمینه شهر سازی به عنوان متولی اصلی شهر دارند، می توانند با برنامه ریزی شهری نقش مهمی در تغییر شرایط فیزیکی و مکانی شهرها جهت کاهش جرایم ایفاء نمایند.

کلمات کلیدی: شهرداری، جرم، پیشگیری، کنترل.

مقدمه

معضل اعتیاد و مواد مخدر هم اکنون جزو چهار بحران و مساله جهانی به حساب می آید (میر آشتیانی، ۱۳۸۶: ۱۳) جامعه نسبت به مواد مخدر بسیار حساس است. بسیاری از کشورهای جهان آن را مسئله ی اجتماعی حادی به شمار می آورند و مواد مخدر را به خصوص برای نسل جوان، خطر اصلی می دانند. از نظر باتامور ۲ مسأله اجتماعی ناشی از روابط انسانی است که خود جامعه را به طور جدی تهدید می کند و با تحقق تمنیات مهم گروهی کثیر از مردم ممانعت می نماید (باتامور، ۱۳۵۷: ۳۷۹). در مجموع اکثر جامعه شناسان مسأله اجتماعی را وضعیت اظهار نشده ای می دانند که با ارزشهای تعداد قابل توجهی از مردم ناسازگار باشد و نیز این مردم معتقد باشند که برای تغییر این وضعیت می بایست اقدامی صورت پذیرد (Rubington & Weinberg, 2018).

در گذشته مصرف مواد غیر مجاز محدود به گروه های کوچک بود و عمدتاً میان اقلیتی از افراد جامعه رواج داشت. اما امروز مصرف این مواد در میان بخش عظیمی از نسل جوان به صورت عملی رایج در آمده است. میان افزایش جرایم منجر به بازداشت و مصرف مواد مخدر رابطه وجود دارد. خواه این ارتباط به مصرف مواد مخدر مربوط باشد خواه به سرقت و تجاوز که معتاد در جهت به کف آوردن مواد مرتکب می شود (سخاوت، ۱۳۹۶). کمتر پدیده ای را می توان یافت که همانند اعتیاد، جوامع بشری را مورد تهدید قرار داده باشد. اعتیاد ابتلای اسارت آمیز فرد به ماده یا دارویی مخدر است که او را از نظر جسمی و روانی به خود وابسته ساخته و کلیه رفتار فردی و اجتماعی او را تحت شعاع قرار می دهد و بعنوان مهمترین آسیب اجتماعی جامعه انسانی را مورد هجوم خود قرار داده است. با وجود خطرات و عوارض ناشی از اعتیاد، هر روزه بر شمار قربانیان این دام مرگبار افزوده می شود و مشاهده ی صحنه های هولناک آن اکنون نتوانسته به عنوان هشدار جدی برای اجتناب سایر افراد به ویژه قشر جوان جامعه تلقی شود. در حال حاضر اعتیاد و سوء مصرف مواد یکی از معضلات بهداشتی در کشور ما به شمار می رود. اعتیاد به مواد مخدر علاوه بر زیانهای جسمی، مشکلات فراوان اجتماعی (جنایت، تکدی گری، سرقت، فقر و...) اقتصادی (هدر رفتن سرمایه های مادی کشور به دنبال دارد حدود ۶۰ درصد از مبتلایان به ایدز در ایران معتادان تزریقی هستند. اعتیاد عامل بسیاری از طلاق هاست و بیش از ۷۰ درصد مجرمانی که دستگیر می شوند به نوعی با مسأله اعتیاد درگیر بوده اند؛ بر اساس گزارش ستاد مبارزه با مواد مخدر در حال حاضر در ایران حدود دو میلیون نفر (۵/۲ درصد جمعیت کشور) مصرف کننده موادمخدرند که تعداد قابل توجهی از آنها بین ۱۵ تا ۴۰ سال دارند (فرهودیان و دیگران، ۱۳۸۷: ۹) ساترلند معتقد است که رفتار انحرافی از طریق هم نشینی و پیوستگی با دیگران آموخته می شود، به نظر وی هر فردی از طریق پیوستگی با دیگران، انگیزه ها گرایشها، ارزشها را فرا می گیرد و از این طریق ممکن است به راست رفتاری یا کج رفتاری کشیده شود.

نظریه های بی سازمانی اجتماعی و آنومی قائل به این نکته هستند که هر چه همبستگی و انسجام در درون یک گروه، اجتماع یا جامعه کمتر باشد، میزان جرم و انحراف در آن بالاتر خواهد بود. هر یک از آنها تلاش می کنند میزان بالای جرم و بزهکاری در بین طبقات پایین محروم و گروه های قومی را تبیین نمایند (Akers, 2014).

بر اساس نتایج برخی از پژوهشها، داشتن فرهنگی متفاوت با بیشتر افراد جامعه و در اقلیت بودن در یک جامعه، یکی از عوامل ابتلا به اعتیاد و دست زدن به رفتارهای پرخطر محسوب می شود (Zhang, 2017) نتایج مطالعه پرینز لیو و همکاران (۲۰۰۵) بیانگر این است که که حاشیه نشینان آلمانی نسبت به بقیه افراد جامعه هروئین و کوکائین بیشتری مصرف می کنند و اعتیاد توأم به چند ماده نیز در آنها شایعتر است (Prinzleve, 2014).

امنیت، احساس آرامش و اطمینان از عدم تعرم به جان، مال و سایر حقوق انسان است. این ارزش انحصاری، یکی از ضرورت های زندگی فردی و اجتماعی است. در زمان های گذشته حصارهای اطراف شهرها و خندق های اطراف شهرها حریم امنی را برای شهر و ساکنان آن ایجاد می کرد اما امروزه بیش از آنکه احساس نا امنی ناشی از دشمنان خارجی باشد ریشه در درون شهرها دارد. متأسفانه خشونت به نحو چشمگیری افزایش یافته است و افراد سالخورده، کودکان و زنان جوان بیش از سایرین در معرض رفتارهای مجرمانه قرار گرفته اند. (کامیار، ۱۳۹۷).

جرایم شهری، جرایمی هستند که در محیط شهری روی می دهند. منظور از محیط شهری نیز همین مفهوم جغرافیایی و اجتماعی است و از این لحاظ شامل حومه شهر و اشخاصی که به طور غیر رسمی در حاشیه شهرها اسکان دارند نیز می گردد. ساختار جامعه ی شهری منجر به ارتکاب جرایمی می شود که نظیر آن را نمی توان در سایر نقاط دید بعلاوه شهرها دارای نقاط کور زیادی بوده و مستعد جرایم بیشتری نسبت به سایر نقاط هستند (السان، ۱۳۹۵).

رشد سریع جمعیت در شهرها منجر به وقوع انواع ناهنجاریهای اجتماعی و گسترش جرم شده به طوریکه این موضوع امنیت شهروندان را تهدید می کند از این رو اقدامات در جهت کاهش این ناهنجاری ها و جرایم فروری است که در این زمینه شهرداری ها می توانند با شناخت ویژگی ها و تسهیلات مکانی جرم در شهرها و با اعمال تغییرات در این محیط و همچنین با برنامه ریزی و طراحی محیطی به منظور حذف تسهیلات محیطی جرم، نرخ جرایم را در سطح شهرها به حداقل برسانند. با توجه به نوع و جدید بودن موضوع، در این زمینه تحقیقات جامع و کاملی صورت نگرفته است و در واقع با فتمر تحقیقاتی روبرو هستیم. البته لازم به توضیح است که برخی از کتاب ها و مقالات بصورت جزئی و پراکنده اشاراتی به نقش شهرداری ها در پیشگیری از وقوع جرم کرده اند که در این مورد می توان به کتاب حقوق شهری و شهرسازی اثر غلامرضا کامیار یا مقالاتی همچون تأثیر حاشیه نشینی در وقوع جرم، نقش نهادهای پیشگیری و حفاظت اجتماعی در ترویج فرهنگ کنترل جرایم شهری به ترتیب اثر رضا مسعودی فر و مصطفی السان اشاره کنیم. بعنوان مثال تأثیر حاشیه نشینی در وقوع جرم سرعت که از جمله جرایم علیه اموال است، جرم شناسان علی را برای آن بر شمرده اند از جمله فقر و نیاز مالی، بیکاری، کینه و حسد. بیشتر علل یاد شده در مناطق حاشیه نشین مشاهده می شود (مسعودی فر، ۱۳۹۵). در این زمینه می توان با ارتقای کیفیت سکونت از طریق اعطاء برخی امکانات و تسهیلات و سعی در تطبیق منازل و محلات با اصول شهرسازی با ایجاد فضاهای تفریحی و فراغتی سالم جهت پر کردن اوقات ساکنین حاشین نشین به پیشگیری از وقوع این جرم پرداخت.

شهرداری و وظایف آن

شهرداری معادل لغت انگلیسی Municipality است و مطابق قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۶ در هر محل که جمعیت آن حداقل به پنج هزار نفر بالغ باشد تأسیس می گردد. البته در هر نقطه ای که از نظر موقعیت و اهمیت تشکیل شهرداری ضرورت داشته باشد و لو جمعیت آن به پنج هزار نفر بالغ نشود وزارت کشور می تواند در آن محل دستور تشکیل انجمن و شهرداری را بدهد و چنانچه پس از تشکیل شهرداری در نقاط مزبور ضمن عمل معلوم شود عوارض وصولی تکافوی هزینه شهرداری را نمی نماید و با در نظر گرفتن وضع اقتصادی و مالی محل برای اداره امور شهرداری در آمد جدیدی نمی توان تهیه نمود وزارت کشور مجاز است شهرداری این قبیل نقاط را منحل کند. در نقاطی که فقط در بعضی از فصول برقراری شهرداری لازم باشد برای فصول مزبور و همچنین برای چند محل که به یکدیگر نزدیک جمعا افتضای تشکیل شهرداری داشته باشد می توان یک شهرداری تاسیس کرد. در ایران، طرز تلقی عامه مردم از شهرداری ها با آنچه که این سازمان ها برای رسیدن به اهداف مورد نظر بوجود آمده اند بسیار متفاوت می باشد. از نظر عامه، شهرداری نهادی خدماتی است و این موضوع، جایگاه آن را به سطح پایینی تنزل داده است، در نظر عامه شهرداری سازمانی است که خدمات شهری ارائه می دهد و بهای آن خدمات را دریافت می کند. (کامیار، ۱۳۸۷، ۴۸)

ولی بر اساس ماده ۳ قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۶، شهرداری دارای دارای شخصیت حقوقی است تصریح به شخصیت حقوقی شهرداری، با توجه به اینکه اجرای دولت، خود دارای شخصیت حقوقی نیستند، به معنای استقلال شخصیت حقوقی شهرداری از شخصیت حقوقی دولت است. بنابر این شهر داری اگر چه یک سازمان عمومی و از اجزای حاکمیت است، اما در زمره هیچ یک از قوای سه گانه (مجریه، قضائیه، مقننه) محسوب نمی شود (نوروزی، ۱۳۹۷).

شهرداری، یکی از شخصیت‌های حقوقی حقوق عمومی است که در فرایند تخصصی تر شدن امر مدیریت عمومی جامعه ملی و به منظور رفع نیازهای جامعه شهری و اعمال مدیریت شهری توسط قانونگذار ایجاد شده است. شخصیت شهرداری مستقل از دولت است. تاکنون و بر خلاف انتظار، فهرست جامعی از وظایف قانونی و معتبر شهرداری ها در دسترس نیست تا بتوان بر اساس این فهرست به ارزیابی و تحلیل چگونگی انجام وظایف پرداخت.

مهمترین قانونی که به شرح وظایف شهرداری ها به طور مشروح پرداخته ، قانون شهرداری ها مصوب ۱۳۳۶ و اصلاحیه و الحاقات متعدد آن است. پس از آن ، قوانین، مقررات و آیین نامه های مختلف ، از جمله قانون نوسازی و عمران شهری مصوب ۱۳۵۸، آیین نامه مالی شهرداری ها مصوب سال ۱۳۴۶، به طور مکرر به این شرح وظایف افزوده یا از آن کاسته اند. اکنون حجم عظیمی از قوانین مرتبط با شهر وجود دارد که به تعیین وظایف و حد و حدود حقوقی اداره ها ، موسسه ها اشخاص حقیقی یا حقوقی و سایر نهادهای ذی ربط در امور شهر پرداخته اند و در این میان برخی از قوانین ، خاص وظایف شهرداری هاست (کازمیان و دیگران، بررسی و تحلیل وظایف شهرداری ها در وضع موجود ، ۱۳۹۳).

بخشی از قوانین به وظایف اصلی شهرداری ها یعنی فعالیتهای عمران و نگهداری شهر و مدیریتی مربوط است که از جمله می توان به موارد مربوط به صدور پروانه ساختمان ، اصلاح و توسعه معابر و فضاهای سبز و نظافت معابر و نگهداری آن اشاره کرد و بخش دیگر قوانین ناظر است به وظایف درونی شهرداری مثل نحوه استخدام و چگونگی سازماندهی نیروی انسانی مثل قوانین مربوط به انتخاب شهردار و معاون شهردار، مقررات استخدامی و مالی آیین نامه استخدامی شهرداری تهران - با توجه به موضوع مقاله که به بررسی نقش این نهاد در پیشگیری از جرایم مربوط می شود، نخست قوانین که به وظایف اصلی و عملیاتی شهرداری در امر مدیریت مربوط می شود، را بررسی نموده و وظایف ستادی از شمول این بحث خارج است.

در بررسی وظایف شهرداری ها از معیار موضوعی و عملکرد استفاده کرده که این معیار خود به سه دسته تقسیم می شود که عبارتند از تصمیم گیری و سیاست گذاری شهری، برنامه ریزی و سازمان دهی و امور اجرایی و خدماتی.

نقش شهرداری در پیشگیری از جرایم زیست محیطی بند اول: تعطیلی یا انتقال صنایع و کارخانه و کارگاه های آلاینده هوا به خارج از شهر در بند ۲۰ اصلاحی ماده ۵۵ قانون شهرداری آمده است که: « شهرداری ... با نظارت و مراقبت در وضع دودکشهای اماکن و کارخانه ها که کار کردن آن ها دود ایجاد می کند از آلوده شدن هوای شهر جلوگیری نماید و هرگاه تأسیسات مذکور فوق قبل از تصویب این قانون به وجود آمده باشد آن ها را تعطیل کند و اگر لازم باشد آن ها را به خارج از شهر انتقال دهد.» در تبصره همین بند آمده است که شهرداری در مورد تعطیل یا انتقال به خارج از شهر مکلف است مراتب را ضمن دادن مهلت مناسب به صاحبان آن ها، ابلاغ نماید و اگر صاحب ملک به

نظر شهرداری معترض باشد باید ظرف ده روز اعتراض خود را به کمیسیون مرکب از سه نفر که از طرف انجمن شهر انتخاب خواهند شد تسلیم کند، رای کمیسیون قطعی است. در مواردیکه کمیسیون مربوطه نظر شهرداری را تأیید کند یا صاحب ملک در مهلت معین شده اعتراض نکند و یا در مهلت مقرر شخصا اقدام انجام ندهد شهرداری به وسیله مأموران خود راساً اقدام خواهد کرد بنابراین طبق بند ۲۰ اصلاحی ماده ۵۵، شهرداری این اختیار را دارد که به منظور پیشگیری از بروز خطرات جدی و زیان آور زیست محیطی ، مانع از فعالیت کارخانه ها و کارگاه های موثر در بروز آلودگی شود یا اگر لازم باشد آن ها را به خارج از شهر انتقال دهد. پس قبل از آنکه آلودگی محیط زیست پدید آید و جرم یا جرایمی علیه محیط زیست واقع شود به استناد این بند می توان اقدامات پیشگیرانه را به موقع به اجرا گذاشت و پاسخ پیشگیرانه به آلودگی محیط زیست و جرایم علیه آن داد.

جلو گیری از ایجاد اماکنی که موجب بروز مزاحمت و سروصدا می شود.

دهه چهل را می توان ، دهه آغاز تحولات جمعیتی دانست. دهه ای که به تدریج روستائیان به شهر ها جلب می شوند. این روند که هنوز هم نمی توان گفت متوقف گردیده است نوعی بحران در شهر نشینی را ایجاد کرده است. بسیاری از کارگاهها و کارخانه ها که خارج از محدوده شهر ایجاد شده بودند، در نتیجه گسترش شهر ، به محدوده شهر وارد شده اند و برای رفع نیازمندیهای شهروندان مشاغل و صنوف متعددی ایجاد گردید که فعالیت برخی از این صنایع و مشاغل موجب مزاحمت برای سکنه شهر گردید. (آلودگی صوتی) البته برخی از این مشاغل صرفاً برای مجاورین ایجاد مزاحمت نموده و برخی دیگر از کارگاهها و کارخانه ها مانند کارگاههای شن و ماسه برای منطقه وسیعی از شهر مزاحمت ایجاد می کنند. (کامیار ، ۱۳۹۷).

قانون شهرداری از موضوع مشاغل مزاحم و آلودگی صوتی غافل نمانده و در بند ۲۰ ماده ۵۵ آن یکی از وظایف شهرداری را جلوگیری از تأسیس اماکنی دانسته است که موجب ایجاد مزاحمت می شود در بند ۲۰ آمده است که از شهرداری ملکی است

از تأسیس کارخانه ها، کارگاه ها، گاراژهای عمومی و تعمیرگاهها و دکان ها و همچنین از مراکزی که مواد محترقه می سازند و اصطبل چهارپایان و مراکز دامداری و به طور کلی تمامی مشاغل و کسب هایی که ایجاد مزاحمت و سر و صدا می کنند یا تولید دود یا عفونت یا تجمع حشرات جانوران نماید جلوگیری کنند... موارد مذکور در این بند عبارتند از:

۱- جلوگیری از ایجاد اماکنی که موجب بروز مزاحمت برای ساکنین یا مخالف اصول بهداشت در شهرها است. در اینجا به شغل یا محل تجاری یا صنعتی خاصی اشاره نشده است. « مکان » مفهوم عام تر از محل تجاری « دارد بنابراین می توان چهار دیواری محصور را که مکان جمع آوری و تجزیه ضایعات اختصاص یافته است به عنوان مکان موضوع این بند محسوب نمود علاوه بر این «تاسیس» و « ایجاد» نباید موجب این شبه گردد که شهرداری فقط در مرحله « ساخت» یا « تمهید مقدمات» با تکلیف مواجه است و اگر به هر دلیلی مکان مورد بحث ایجاد شد تکلیف شهرداری ساقط است. در اینجا مقصود فعالیت و انتفاع است. ۲- مزاحمت مصادیق متعددی دارد از جمله ایجاد سر و صدا، آلودگی هوا و آب بنابراین پرسکاری که صداهای ناهنجار ایجاد می کند فعالیتش نوعی مزاحمت می باشد لذا فعالیت او مواجهه با ایراد است.

۲- مطابق تبصره بند ۲ ماده ۵۵ قانون شهرداری دائر کردن دفتر وکالت و مطلب و دفتر اسناد رسمی و ازدواج و طلاق و دفتر روزنامه و مجله و دفتر مهندسی به وسیله مالک از نظر آن قانون، استفاده تجاری محسوب نمی شود و صاحبان این مشاغل می توانند در اماکن با کاربری مسکونی فعالیت کنند. در برخی از موارد فعالیت این مشاغل موجب بروز مزاحمت برای ساکنین می شود. در مورد اینکه آیا شهرداری در جلوگیری از ایجاد مزاحمت و سرو صدا در مورد اینگونه مشاغل دارای صلاحیت است یا خیر دو نظر وجود دارد.

الف: بند مرقوم ناظر به مشاغلی است که ذات ایجاد مزاحمت می کند مانند دامداری و مراکزی که مواد محترقه می سازند. اداره حقوقی قوه قضائیه تمایل به این نظر دارد و در خصوص مزاحمت دفتر خانه اسناد رسمی چنین اظهار نظر کرده است: «با توجه به بند ۲۰ ماده ۵۵ قانون شهرداری ها، برای جلوگیری از ایجاد و تاسیس کلیه اماکنی به نحوی از انحاء موجب بروز مزاحمت برای ساکنین گردد و به طور کلی تمام مشاغل و کسب هایی که ایجاد مزاحمت و سر و صدا می کنند یا مخالف اصول بهداشت در شهرها است با توجه به مثال هایی که در این بند آمده شامل دفتر خانه اسناد رسمی نمی گردد.» (شهری، ۱۳۹۰).

ب: دقت در بند موصوف خصوصاً « به طور کلی تمام مشاغل و کسب هایی که ایجاد مزاحمت می کنند، این معنا استنباط می گردد که شامل تمامی مشاغل که موجب بروز مزاحمت و سر و صدا می شوند نیز می گردد چرا که مسکن محل آسایش و آرامش است و جرم شده است. واقعیت هم این است که در بسیاری از مواقع زمانی که ذهن انسان با عوامل خارجی از جمله آلودگی های صوتی تحریک شود اراده افراد سلب بطوریکه ظرفیت کنترل اعصاب و خشم خود را ندارند که نتیجه آن بروز خشموت و رفتارهای مجرمانه است. به هر حال آلودگی صوتی موضوعی است انکار ناپذیر و آثار آن، چنان بر بروز عصبانیت تاثیر دارد که خشم ناشی از آن در برخی از موارد زیان ها و خساراتی را متوجه آدمی می کند که جبران آن به هیچ وجه میسر نخواهد شد. از روش های کنترل سر و صدا (آلودگی صوتی) ایجاد فضای سبز شهری است. انواع پوشش های گیاهی سطح فوقانی خاک تاثیر قابل توجهی در کاهش آلودگی صوتی دارند. در صورتی که شرایط آرمانی پوشش گیاهی فراهم باشد یعنی فضای سبز از درختان، درختچه ها و بوته های تشکیل شده و حداقل صد متر مساحت داشته باشد بار صوتی حداکثر تا ۱۰ دسی بل بر سطح افت خواهد کرد. تاثیر فضای سبز در کاهش آلودگی صوتی به عواملی مانند نوع گونه، ترکیب گونه ها، فاصله کمر بند ایجاد شده نسبت به محل سکونت و خیابان و شیب زمین بستگی دارد. (میکائیلی، ۱۳۷۹، ۴۴) در انتخاب گونه ها نکات زیر باید مد نظر قرار گیرد استفاده از گونه های درختانی که برگ پهن و ضخیم دارند، برگ ها تا حد امکان عمود بر جهت انتشار صوت قرار گیرند، برگ ها پس از خشک شدن روی شاخه بمانند، حتی المقدور از پهن برگان همیشه سبز همچون بلوط سیاه، ماگنولیا و... استفاده شود. (سعیدنیا، ۱۳۹۳).

نقش شهرداری در پیشگیری از تکدی گری و جرایم ناشی از آن

شهر و شهر نشینی واژه هایی هستند که به محض شنیدن آن ، ناخودآگاه انبوهی از مسایل و مباحث و معضلات به سوی آدمی یورش می آورند. تکدی گری یکی از این معضلات اجتماعی است که نه تنها در شهر های ایران ، بلکه در اکثر شهرهای در حال توسعه و حتی شهر های توسعه یافته نیز مشاهده می شود.

اکثر متکدیان کودکان خیابانی هستند که افزایش آن معلول طلاق ، اعتیاد والدین ، فقر و دلایل متعدد دیگری نیز می باشد ، غفلت از مساله متکدیان علی الخصوص کودکان خیابانی و عدم مداخله در شرایط زندگی ناهنجار آن ها، آسیب ها و انحرافات اجتماعی را به وجود خواهد آورد. در شرایط آسیب زای حاکم بر زندگی خیابانی و فقدان حمایت و مراقبت نهادهای حمایت کنند موجب می گردد متکدیان برای تأمین غذا، سرپناه ، امنیت ، دچار آسیب های اجتماعی شده و به سمت بزهکاری گرایش پیدا کنند. شرایط زندگی ناگوار این گروه به گونه ای است که هر گونه تعلق و تعهد نسبت به هنجارها و ارزش های اجتماعی در آن تضعیف شده و شرایطی را برای آنها به وجود آورد که تعدادی از آن ها نه تنها به خود آسیب می رسانند مانند ناهنجاری های اخلاقی و اعتیاد ، بلکه ممکن است تعداد دیگری از آنها مورد استفاده افراد سودجو قرار می گیرند.

متکدی به فردی گفته می شود که نیازهای خویش را از جمله خوراک ، پوشاک و در برخی مواقع مسکن خود را به طور مستقیم و غیر مستقیم بدون ارائه خدمتی از مردم مطالبه می کند و لزوماً جزء نیازمندان نمی باشد به عبارت دیگر متکدی فردی است که معمولاً در ملاء عام از افراد غیر آشنا به روش های مختلف در خواست کمک مالی دارد. در حالیکه این افراد هیچگونه مسئولیت حقوقی در تأمین معاش وی ندارند و تکدی گری (گدایی و در پوزه گری) فرا گردی است که به موجب آن فرد متکدی از دسترنج دیگران بهره مند شده و زندگی می کند و به دو صورت مستقیم (اشکار و پنهان) و غیر مستقیم (سازمان یافته و غیر سازمان یافته) صورت می گیرد.

بند اول : تکدی گری مستقیم الف: تکدی گری آشکار: که طی آن فرد بدون ارائه کالا یا خدمتی ، مستقیماً تقاضای پول ، کالا یا خدمتی را از مردم که وظیفه ای در تأمین معاش وی ندارند از طریق تحریک حمس ترحم آن ها و درمانده نشان دادن خود می نماید ، مانند خواباندن کودک روی زمین، نمایاندن معلولیت، آواز خواندن، اسپند دود کردن، فال فروشی و...
ب: تکدی گری پنهان: که طی آن فرد مستقیماً با ارائه کالا یا خدمتی ناچیز تقاضای پول ، کالا یا خدمتی نامتناسب را می نماید مانند آدامس فروشی ، پاک کردن شیشه، قال بینی و رمالی.

تکدی گری غیر مستقیم

الف - سازمان یافته : در این نوع از تکدی گری شخصی با سازماندهی فعالیت متکدیان از حاصل تکدی آن ها استفاده می کند مانند باندهای شیاد استفاده از کودکان، زنان و... ب- غیر سازمان یافته: در این نوع تکدی گری شخصی از حاصل تکدی فرد دیگری که با او نسبت دارد استفاده می کند. مانند سوء استفاده از فرزندان ، همسر

در قانون مجازات اسلامی به دو ماده ۷۱۲ و ۷۱۳ برخورد می کنیم که در آن ها به تکدی گری و مجازات آن اشاره شده است: ماده ۷۱۲ قانون مجازات اسلامی: هر کس تکدی یا کاشی را پیشه خود قرار داده باشد و از این راه امرار معاش کند یا ولگردی نماید به حبس از یک تا سه ماه محکوم خواهد شد و چنانچه با وجود توان مالی مرتکب عمل فوق شود علاوه بر مجازات مذکور کلیه اموالی که از طریق تکدی و کاشی بدست آورده است ، مصادره خواهد شد.

دهد یا افرادی را به این امر بگمارد به سه ماه تا دو سال حبس و استرداد کلیه اموالی که از طریق مذکور بدست آورده است محکوم خواهد شد.) ماده ۳ قانون حمایت خانواده مصوب بهمن ماه ۱۳۸۱ هر گونه بهره کشی به کار گیری کودکان به منظور اعمال خلاف را ممنوع دانسته و برای آن جرم جزای نقدی در نظر گرفته است. ماده ۱۱۷۳ قانون مدنی سو استفاده از طفل یا اجبار او به ورود در مشاغل ضد اخلاقی مانند فساد، فحشا ، تکدی گری را از مواردی می دانند که محکمه می تواند تصمیم مقتضی را در مورد حضانت طفل اتخاذ کند و از پدر و مادر سلب حضانت نماید برابر ماده ۵۵ قانون شهرداری ها مصوب ۱۱ تیر ۱۳۹۶ جلوگیری از گدایی و وا داشتن کدیان به کار و توسعه آموزش عمومی « یکی از وظایف شهرداری ها است با در نظر گرفتن مجموعه قوانین که در این زمینه وجود دارد می توان نتیجه گرفت:

۱- قانون گذار ما جنبه کیفی را چاره مشکلات دانسته و به جنبه پیشگیری توجه کافی نداشته است در حالی که اگر ما الگوی پیشگیری بهتر از درمان است را برگزینیم به نتیجه بهتری خواهیم رسید ۲- قوانین حمایتی چندان کار آمد و موثر نیستند.

آسیب های ناشی از تکدی گری

این پدیده علاوه بر قبح اجتماعی، آثار و تبعات مخرب دیگری نیز دارد که مهمترین آثار و تبعات آن وقوع جرم و افزایش آسیب پذیری کودکان متکدی می باشد بعنوان مثال می توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- احتمال قاچاق کودکان و عوارض ناخوشایند حاصل از آن
- ۲- احتمال مصرف با خرید و فروش مواد مخدر توسط کودکان متکدی (بر اساس آماری که مدیر کل امور اجتماعی استان تهران اعلام کرد است ۹۳ درصد از متکدیان معتاد هستند و درآمدهای حاصل از تکدی گری را مصرف اعتیاد خویش می کنند (www.lawyer.com))
- ۳- تجاوز جنسی به کودکان و عوارض جسمی و روانی ناشی از آن که گاهی سال ها، فرد را مستعد آسیب پذیری می سازد. - سرقت، جیب بری، کیف قاپی و...

نقش شهرداری در پیشگیری و کاهش جرایم در مناطق حاشیه نشین راهکارهایی جهت پیشگیری و کاهش جرایم در مناطقی که قبلاً احداث بنادر آن به اتمام رسیده و حاشیه نشینی در آن به وجود آمده است.

الف: بهسازی محله های حاشیه نشین یکی از راه حل ها برای پیشگیری و کاهش وقوع جرایم، بهسازی و بهبود دادن به شرایط زندگی در زاغه ها و محله های فقیر نشین است. این بهبودی شال ایجاد زیر ساخت های مناسب زیست محیطی مانند شبکه بندی آب، سیستم تخلیه فاضلاب، سیستم زهکشی، برق و نظایر اینها است ارتقاء کیفیت سکونت از طریق اعطاء برخی امکانات و تسهیلات و سعی در تطبیق منازل و محلات با اصول و معیارهای شهر سازی منجر به پیشگیری یا حداقل کاهش جرم می شود.

مجموعه اقدامات که شهرداری ها می تواند در بهسازی محله های حاشیه نشین انجام دهند عبارتند از:

- ۱- ایجاد مجاری آب به موجب بند یک ماده ۵۵ قانون شهرداری
 - ۲- ایجاد محل های مخصوص برای تخلیه زباله و نخاله و فضولات ساختمانی و مواد رسوبی فاضلاب به موجب تبصره که بنده دو ماده ۵۵ قانون شهرداری
 - ۳- تنظیم و نگهداری و تسطیح معابر و انهار عمومی و مجاری آب ها و فاضلاب به موجب بند دو ماده ۵۵ قانون شهرداری
- ب: أحداث معابر و گذرگاهها در این مناطق که امکان دسترسی آسان و فوری پلیس و نیروهای انتظامی و امنیتی و اکیپ امداد مثل خودروهای آتش نشانی و اورژانس و غیره را فراهم نماید. (مسعودی فر، ۱۳۹۵).
- ت: ایجاد روشنایی کافی در کوچه ها و معابر چرا که تجربه نشان داده در مکانهای تاریک امکان وقوع رفتارهای مجرمانه بیشتر از مکان های روشن می باشد. نور و روشنایی مناسب به مردم کمک می کند که ببینند و دیده شوند، بنابراین نور دو کار انجام می دهد، نخست اینکه به کسی که ناظر یک وضعیت است کمک می کند که واضح تر ببیند، این امر موجب می شود با افزایش قوه احساس تحت مراقبت بودن، ارتکاب جرم کاهش یابد دوم اینکه مردم را تشویق می کند در محل بمانند زیرا رؤیت پذیری بیشتر مانع جرم می شود. (www.tehran municipality.com).

آمار وقوع برخی جرایم نشان می دهد که ارتکاب آن جرایم در فصل زمستان بیشتر است. علت افزایش جرایم تا حدی به طول مدت تاریکی در این ماه ها بر می گردد (Cunnen, 2018).

در تحقیقات انجام شده ۵۵ درصد از کسانی که مرتکب سرقت از منازل شده بودند و ۲۱ درصد از کسانی که مرتکب سرقت از مراکز تجاری شده بودند. تاریکی محیط را برای انجام سرقت یا فرار از محل وقوع جرم ترجیح داده اند، استفاده کرده اند (عبداللهی حمی، ۱۳۹۳).

در تحقیق دیگر پس از آنکه نور خیابان ها یک منطقه را چهار برابر بیشتر کردند مشاهده گردید که میزان جرم بیش از سیزده برابر کاهش پیدا کرد (M.Ramsey, 2019)

پ: ایجاد فضاهای تفریحی و فراغتی جهت پر کردن اوقات فراغت ساکنین مناطق حاشیه نشین وجود یک فضای تفریحی یا ورزشی علاوه بر افزایش احساس تعلق به محله موجب بیشتر شدن کنترل اجتماعی غیر رسمی می شود. مردم در فضا های تفریحی نظیر پارک ها که امکان دیدن و دیده شدن در سطح بالایی وجود دارد. احساس امنیت بیشتری می کنند تجربه هم نشان داده است در مناطقی که سطح بالایی از نظارت وجود دارد خلافکاران کمتر مرتکب اعمال مجرمانه می شوند.

نتیجه گیری

شهرها امروزه به دلیل تمرکز بالای جمعیت به تدریج از شاخص های آرامش و امنیت شهری فاصله گرفته اند. افزایش جمعیت که منجر به افزایش معضلات اجتماعی شده است با خود افزایش جرم و آسیب های اجتماعی را به دنبال دارد. از این رو اقدامات عملی جهت پیشگیری از بزهکاری در جامعه ضرورت می یابد. پیشگیری از جرم تنها بر عهده قوه قضائیه در اجرای بنده از اصل ۱۵۶ قانون اساسی نمی باشد بلکه وظیفه تمامی نهاد و سازمانها است یکی از این نهادها که نقش موثری در این زمینه می تواند ایفاء نماید شهرداری است. اقدامات شهرداری در پیشگیری از جرم عبارتند از: ۱- پیشگیری از جرایم زیست محیطی با تعطیلی با انتقال صنایع و کارخانه و کارگاه های آلاینده هوا به خارج از شهر و همچنین جلوگیری از ایجاد اماکنی که موجب بروز مزاحمت و سر و صدا می شود. در اجرای بند ۲۰ اصلاحی ماده ۵۵ قانون شهرداری ها، این نهاد می تواند به منظور پیشگیری از بروز خطرات جدی و زیان آور زیست محیطی، مانع از فعالیت کارخانهها و کارگاههای موثر در بروز آلودگی شود یا اگر لازم باشد، آنها را به خارج از شهر انتقال دهد. همچنین شهرداری ها می توانند از فعالیت مشاغلی که ایجاد مزاحمت (آلودگی صوتی) می کنند جلوگیری نماید.

۲- رفع خطر از بناها و دیوارها و پیشگیری از جرایم ناشی از آن در اجرای بند ۱۴ از ماده ۵۵ قانون شهرداری ها به این صورت که هرگاه بنا یا ساختمان به هر دلیلی مثل عدم رعایت نکات ایمنی در حال سقوط باشد، شهرداری ملکف است از بنا یا دیوار شکسته رفع خطر نماید که این رفیع خطر خود از بروز حوادث و جرایم غیر عمدی جلوگیری می کند.

۳- رفع سد معبر و پیشگیری از وقوع جرایم ناشی از آن در اجرای تبصره یک ذیل بند دو ماده ۵۵ از قانون شهرداری - شهرداری بر اساس قانون موظف است از معابر به عنوان ملک عمومی محافظت نماید و همواره آن را برای استفاده عموم نگه داشته و از تجاوز اشخاص نیست به آن جلوگیری نمایند چرا که سد معبر به هر دلیلی مثل دست فروش موجب تراکم افراد بیشتری می شود و یکی از پیامدهای تراکم جمعیت بروز رفتارهای مجرمانه می باشد چون در چنین مکان ها مجرمین در حین ارتکاب جرم به راحتی می توانند خود را در میان انبوه جمعیت مخفی سازند و اعمال مجرمانه خویش را پیش برند.

۴- پیشگیری از تکدی گری از دیگر وظایف شهرداری ها می باشد که با اجرای آن، از وقوع جرایم خاصی جلوگیری می شود. جرایمی همچون قاچاق کودکان، افزایش احتمال سوء مصرف با خرید و فروش مواد مخدر توسط متکدیان، تجاوز جنسی.

۵- پیشگیری از حاشیه نشینی و جرایم ناشی از آن از دیگر نقش های شهرداری ها می باشد. با توجه به تاثیر محیط زندگی بر ارتکاب جرم، چون در مناطق حاشیه نشین کیفیت مسکن در حد بسیار پایینی قرار دارد و از استانداردهای شهر سازی برخوردار نمی باشد. آثار و نتایج سوء بر اعضای خانواده به ویژه کودکان خواهد داشت. اعمال مجرمانه در مناطق حاشیه نشین عبارتند از تغییر کاربری، سرقت، تصرف عدوانی، فروش مال غیر، قتل، اعتیاد و خرید و فروش مواد مخدر و ... که شهرداری ها با بهسازی محله های حاشیه نشین و ایجاد روشنایی و نور کافی در کوچه ها و معابر، ایجاد فضاهای تفریحی و فراغتی می توانند از وقوع جرایم در مناطق حاشیه نشین جلوگیری نمایند و حتی می توانند با اجرای آراء کمیسیون ماده ۱۰۰ یا ایجاد کمربند سبز از بوجود آوردن حاشیه نشینی جلوگیری کنند.

۶- فضاهای بدون دفاع، مکان هایی هستند که به دلیل شکل و ساختار شان، ارتکاب اعمال مجرمانه راحت تر در آن صورت می گیرد. این مکان ها از دیدها محفوظند و لذا فضاهای دنج و مطمئنی برای فعالیت غیر مجاز محسوب می شوند که نمونه این فضاها زیر گذرها و زیر پل ها، ساختمانهای متروکه و نیمه تمام و... می باشند. مهمترین اقداماتی که شهرداری می تواند در

اینگونه فضاها انجام دهد و آنها را از قابلیت بدون دفاع خارج کرده و به فضای قابل دفاع تبدیل نمایند ایجاد نور و روشنایی در زیر گذرها و زیر پل ها و اعمال ماده ۱۱۰ قانون شهرداری نسبت به ساختمان های مخروبه و نیمه تمام می باشد که زمینه ساز جلوگیری از ایجاد و گسترش جرم و جنایت است.

۷- از راهبردهای پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی فعالیت حمایتی است که در آن ساکنان را برای حضور بیشتر در فضاهای عمومی تشویق می کنند. حضور ساکنان در محله در فضاهای عمومی نظارت و کنترل اجتماعی غیر رسمی را افزایش داده و مجرمان بالقوه از ارتکاب جرم منصرف خواهند شد، چون احتمال دستگیری آن ها بالا می رود نمونه این فعالیت های حمایتی ایجاد پیاده روها با پوشش گیاهی مناسب و همچنین ایجاد مکان های عمومی پارک ها و فضاهای ورزشی توسط شهرداری ها است. وجود چنین فضاهایی موجب بیشتر شدن چشم های ناظر بر خیابان و افزایش نظارت و در نتیجه کاهش وقوع جرایم می شود.

منابع

- ۱- مسعودی فر، رضا (۱۳۹۵)، تاثیر حاشیه نشینی در وقوع جرم ارائه شده در سمینار شهرها و مردم.
- ۲- السان، مصطفی (۱۳۹۵)، نقش نهادهای پیشگیری و حفاظت اجتماعی در ترویج فرهنگ کنترل جرایم شهری.
- 3- Lab, Steven P. (2008), Crime prevention, pp231-294 in International Handbook of Penology and Criminal Justice, Edited by Shlomo Giora Shoham, Ori Beck And Martin Kett < New York, CRC press.
- 4- Newman, Oscar, creating defensible space, 1996, defensible space. Com/book.htm.
- 5- Painter, K. (2003) Ray of Hope. Regeneration and Renewal 24 January 2003. P. 23.
- 6- Poyner, B, Webb, B. (1997), "Reducing the theft from shopping bags in city center markets" in Clark, R.V. (Eds) situational crime prevention successful case studies. Ed, Harrow and Heston Guildersland NY. nd2
- 7- Ramsey, M (1991) the effect of better street lighting on crime and fear. A review (paper 29) London. Home office. Crime prevention unit